

Тема. Методи, засоби, форми виховного процесу.

План

1. Поняття методу виховання .
2. Система методів виховання .
3. Поняття про форму виховання
4. Позашкільні форми виховання

Мета: проаналізувати сутність методів виховання.

Основні поняття і ключові слова: метод виховання, засоби виховання, форма виховання, колектив, актив, органи самоврядування, перспектива, традиція.

Метод виховання — це спосіб впливу вихователя на свідомість, волю і поведінку вихованця з метою формування у нього стійких переконань і певних норм поведінки.

Приєм виховання є складовою методу і визначає шляхи реалізації вимог методів виховання.

Методи і прийоми виховання є своєрідними інструментами в діяльності вихователя. Але для дієвості методів і прийомів необхідно використовувати певні засоби, що є надбанням духовної і матеріальної культури. *Засоби виховання* – це сукупність прийомів виховання; як правило, це предмети матеріальної і духовної культури, що використовуються у виховному процесі для вирішення конкретних виховних завдань.

Засобами виховання є художня література та інші книги, газети, журнали, радіо, телебачення, кіно, театр, виставки, музеї, ігри, спорт, художня самодіяльність, цікавий співрозмовник, різноманітні предмети культури і природи.

Отже, засоби виховання — це здобутки матеріальної і духовної культури (художня і наукова література, радіо, телебачення, предмети образотворчого, театрального, кіномистецтва та ін.), форми і види виховної роботи (збори,

бесіди, конференції, гуртки, ігри, спортивна діяльність), які використовуються у процесі дії того чи іншого методу.

Методи виховання класифікують залежно від їх функціональної спрямованості.

Методи виховання класифікують залежно від їх функціональності. Виділяють

такі групи методів виховання:

Методи формування свідомості:

Переконання: розповідь, бесіда, роз'яснення.

Навіювання : приклад, авторитет.

Методи організації діяльності і формування позитивної поведінки:

Привчання:

-різновиди: вправи, гра, виховна ситуація,

-переключення,

-доручення,

-вимоги,

-суспільна думки

Методи стимулювання:

- заохочення,

- покарання,

- вибух

Методи самовиховання:

- самооцінка,

- самоконтроль,

- самонавіювання,

- самокритика.

Висновок. В педагогіці існують різні підходи до класифікації методів

виховання. Наше завдання опрацювати класифікацію і знати методи

виховання, які забезпечать продуктивну діяльність на практиці.

Характеристика методів виховання

Методи формування свідомості

Суть цієї групи методів:

вплив певними засобами, прийоми на свідомість вихованців з метою

формування у них понять, уявлень, поглядів, які вихованці розділяють і готові

відстоювати, основа вчинків, ставлення до дійсності. У діяльності вихователя переконування є основним інструментом впливу на особистість вихованця.

Переконування – це метод виховання, що передбачає умисний цілеспрямований вплив на свідомість, волю і почуття вихованців з метою формування у них стійких переконань, певних норм поведінки. Отже, переконування – педагогічна категорія, яка вказує на інструмент дієвого впливу на особистість, а переконання – це результат цього впливу.

Основним засобом реалізації вимог методу переконання є слово вихователя.

Переконання як метод виховання реалізується завдяки низці *прийомів*:

пояснення, розкриття можливих наслідків діяльності, бесіди, умовляння, диспут, звернення до почуттів совісті і честі, порада, нагадування.

Суть: на основі інформації про найважливіші події духовного і матеріального життя суспільства акцентувати увагу учнів на формування у них свідомого ставлення до оточуючої дійсності, суспільства, колективу, моральних обов'язків, формування світогляду.

Переконання це такий метод виховання, який відображається в емоційному і глибокому розв'язанні духовних відносин, норм і правил поведінки, в розвитку свідомості і почуттів особистості, що формується.

Переконання - процес виховного впливу на основний кінцевий результат цього процесу – сформованість твердої, глибокої осмисленої і емоційне пережитої точки зору з різних питань ставлення до оточуючого світу, переконань як цементуючої основи особистості.

Бесіда

Мета: розширення коло уявлень і понять в галузі суспільства, життя, науки і техніки, фізкультури і спорту, етики і естетики; допомогти учням в оцінці подій, явищ, усвідомити правила і норми поведінки, осмислити і

правильно підійти до оцінки своєї поведінки, поведінки товаришів, оцінити досвід взаємовідносин у колективі.

Види: колективні, навчальні (інтелектуальні), індивідуальні, етичні.

Умова, що забезпечують успіх бесіди: наявність у вихованців певних знань про предмет бесіди; достатній запас знань і переконаність педагога, його вміння створювати невимушену доброзичливу атмосферу під час бесіди; аргументованість, актуальність; логічність, небагатослівність; емоційність, образність; вміння залучати учнів до пошуку правильних висновків і оцінок.

Такт педагога. В початкових класах краще йти від конкретного вчинку до узагальнення, до самостійного висновку. Бесіда передбачає створення умов для усвідомлення особистістю сутності тих чи інших правил, норм поведінки. Роз'яснення передбачає розкриття сутності норм і правил поведінки з метою регулювання наступної діяльності. Наприклад: пояснення правил поведінки вихованця в класі, в громадських місцях та ін. Ця діяльність вихователя довготривала, вимагає від нього терпіння і наполегливості та врахування вікових й індивідуальних особливостей вихованців. Особливості соціально-психічного розвитку дітей молодшого й середнього шкільного віку характеризується недостатнім рівнем сформованості здатності до самооцінки, аналізу можливих результатів власних дій. Тому в системі використання методу переконування вихователь змушений вдаватися до прийому *розкриття наслідків дій* конкретного вихованця у певній ситуації з метою попередження негативних дій. Наприклад, розкриття можливих наслідків порушення техніки безпеки під час купання в незнайомому водоймищі, користування небезпечними хімічними речовинами та ін. Проте це має змушувати вихователя вдаватись до так званої «*охоронної педагогіки*». Треба залучати вихованців до різних видів діяльності, розкриваючи наслідки можливих помилок, створюючи цим самим належні умови для формування соціальної зрілості особистості.

Формуючи поведінку вихованців на засадах свідомості, в окремих випадках

доречно вдаватись до прийому умовляння. Умовляння - спрямоване на попередження навмисних дій вихованця з метою їх гальмування, враховуючи індивідуальні особливості його соціально-психічного розвитку. Необхідне при роботі з шестирічними школярами. Наприклад вихователь, знаючи індивідуальні особливості вихованця, схильність його до недбайливого виховання обов'язків чергового у класі в разі відсутності прямого контролю з боку педагога, завчасно нагадує учневі: «Ти сьогодні черговий, а тому подбай про ретельне прибирання класної кімнати. Не допусти тієї помилки, яка б зашкодила тобі добре виконати обов'язки чергового».

Методи сугестії (навіювання)

В.М.Бехтерев вважав здатність піддаватись гіпнотизуючій силі людського слова, прикладу важливою особливістю людини. Психологи відносять її до специфічно людських якостей, тісно пов'язаних із можливостями дитини усвідомлювати і освоювати думки, способи поведінки і почуття інших людей.

Приклад - це метод виховання, який передбачає організацію взірця (ідеалу) для наслідування з метою оптимізації процесу соціального успадкування.

Прикладом для вихованця можуть бути батьки, рідні і близькі дитини; учителя – вихователі; історичні національні персони; особистості, які оточують вихованців у щоденному житті; літературні персонажі, діячі і культури та ін. Важлива місія професійного вихователя у пошуках ідеального прикладу полягає у тому, щоб особа, персонаж, які мають послугувати прикладами для вихованця, були по-справжньому носіями морально-духовних цінностей, а не кон'юнктурними витворами біографів під впливом фальшивих ідей.

Завдання вчителя – спрямовувати схильність до наслідування на позитивний приклад, який зміг би захопити вихованця, був би по-справжньому носієм морально-духовних цінностей.

Молодший школяр у своєму прагненні стати дорослим бере як зразок наслідування приклад дорослих, симпатичних йому людей.

Причини схильності до наслідування молодших школярів: пластичність нервової системи, психологічна схильність до наслідування, обмежений життєвий досвід, відсутні стійкі звички поведінки, активність має характер наслідування.

Небезпека – наслідування негативного прикладу. Вихованці перебувають не в ідеальному педагогічному вакуумі, а постійно знаходяться в реальному соціальному середовищі, де поряд з позитивними прикладами на дитину згубно можуть впливати і приклади негативного змісту.

Ізоляція від негативного зразка не завжди можлива і бажана: оранжерейне виховання, заборона – таємне спілкування. Умови, що забезпечують ефективність прикладу: конкретність, близькість інтересам вихованців. Систематичний, ненав'язливий показ зразків позитивної поведінки, що постійно ускладнюється за змістом. Розширення кола знань учнів про мораль суспільства, ідеал людини. Залучення учнів до суспільно корисної роботи в спільній діяльності з позитивними людьми. Систематичні, всебічні контакти дитини з дорослими і однолітками, аналіз взаємин. Вчити оцінювати, аналізувати свої вчинки, вчинки дорослих і однолітків - доброзичливо-критичний підхід до людей.

Виховна ефективність методів переконування і прикладу може бути остаточною за умов поєднання їх з методом вимог.

Авторитет

Авторитет будується на моральній досконалості людини, на тих її моральних цінностях, які стають для інших взірцем, ідеалом. «Без авторитету неможливий вихователь. Суть авторитету в тому й полягає, що він не потребує ніяких доказів, що він сприймається як безсумнівне достоїнство старшого, як його сила і цінність, яку видно, так би мовити, дитячим оком».

Передумови морального авторитету учителя: повага до учнів, висока і справедлива вимогливість до учнів.

А.С.Макаренко – характеристика фальшивих видів авторитету: авторитет придушення, відстані, зухвалості, педантизму, резонерства, підкупу,

«любові», «доброти», «дружби».

Авторитет вчителя залежить від того, наскільки його моральні, естетичні та всі інші людські якості, його знання, професійна майстерність приваблюють вихованців, духовний зв'язок з дітьми; вміти зробити життя колективу цікавим, захоплюючим, радісним.

Методи організації діяльності і формування позитивної поведінки учнів

На основі свідомості мають формуватися вміння, навички поведінки відповідно до встановлених правил, моральних норм. Процес формування вмінь і навичок, які б переросли у звички, є довготривалий, багатоаспектний. Для формування певних умінь, звичок інколи проходить не один місяць копіткої роботи вихователя. Але така робота педагога вкрай необхідна, бо вона полегшує життєдіяльність особистості, готує вихованця до активної участі в соціальній сфері буття. Цьому традиційно слугують методи організації діяльності і формування поведінки.

Вимога – конкретне, реальне завдання, яке учню необхідно виконати в процесі діяльності; метод педагогічного впливу на свідомість з метою викликати, стимулювати або загальмувати окремі види діяльності вихованця.

Проявляється закономірність виховного процесу:

-діалектика зовнішнього і внутрішнього;

-вимога повинна випереджати розвиток особистості і переходити у вимогу вихованця до самого себе;

Призначення і використання:

-містить норми суспільної поведінки і обов'язки їх виконання;

-виконує гальмуючу чи стимулюючу роль в організації різноманітної діяльності у вигляді вказівок про початок і кінець роботи, корекції дій, надання допомоги іншим школярам;

-виступає як прийом, який спонукає до певних вчинків, при цьому вона допомагає учням усвідомити зміст, цінність, необхідність завдання.

Форми реалізації:

Пряма вимога – звернення педагога має чітку конкретну вказівку на певну дію і вираження в рішучій наполегливій манері за формулою: «роби так і лише

так». Виступає у вигляді наказів, вказівок, розпоряджень. Ставиться в діловому і рішучому тоні.

Ознаки: позитивність, інструктивність, рішучість, оптимальність, відповідність віковим і індивідуальним особливостям

У процесі використання прямих вимог необхідно дотримуватись певних правил.

Вимога має бути позитивною: стимулювати вихованців до певних вчинків, а не забороняти, гальмувати їх дії.

Має бути однозначною, зрозумілою, конкретною, носити інструктивний характер.

Має бути виконана і доведена до позитивного результату

За умови дбайливого й відповідального виконання певної вимоги вихователь має схвалити дії вихованця, формуючи цим самим у нього впевненість у діяльності і стимулюючи до позитивних вчинків.

2. *Непряма вимога (побічна)* – виражена завуальовано і розрахована на дію внутрішніх психологічних стимулів, пов'язаних з переживаннями, почуттями вихованців. Можна виокремити три групи непрямих вимог: позитивні вимоги (порада, натяк, умовна вимога, вимога в ігровому оформленні), негативні вимоги (осуд, недовіра, погроза).

Передбачає наявність у вихованців свідомості, мети, мотиву, переконання.

Вимога-прохання в добре організованому колективі є дієвим засобом впливу на особистість і ґрунтується на довірі між вихователями й вихованцями.

Вона виступає внутрішнім стимулом вихованця до позитивної діяльності.

Вимога-довіра – стимулює силою особистості, яка починає відчувати важливість і корисність своїх дій, бажання виправдати довір'я педагога, прагнення утвердити себе в колективі.

Вимога-схвалення спрямована на стимулювання вихованців до позитивних дій.

У дітей молодшого шкільного віку недостатньо сформований психологічний механізм самооцінки, тому важливо підтримувати вихованця, формувати в нього впевненість у власних силах і правильності своїх дій.

Вимога – порада – це звернення до свідомості вихованця, містить певні

рекомендації вихователя для самостійного прийняття вихованцями рішення щодо доцільності того чи іншого вчинку. Це дає вихованцеві можливість вибору, стимулює його самостійність.

Вимоги – натяк є прихованою формою стимулювання дій вихованця. Ця вимога ґрунтується на довірливих взаєминах між педагогом і вихованцем та передбачає врахування його індивідуальних особливостей.

Вимога в ігровому оформленні використовується в тих випадках, коли доводиться виконувати нецікаві доручення та долати труднощі, пов'язані нерідко з втомою вихованців.

Вимога-осуд використовується у тих випадках, коли негативна оцінка тих або інших дій вихованця постає в ролі психологічного гальма його негативних дій, вчинків і стимулює до позитивних дій. Два хлопчика після уроків прибирають класну кімнату. Але роблять це недбало, лише розмазують по підлозі бруд. Черговий учитель звертається до них: «Так працювати не можна. негайно поміняйте воду і все зробіть дбайливо!»

Вимога-недовіра використовується у тих випадках, коли інші дії не дають бажаних результатів. Якщо вихованець відчуває частково втрату довіри з боку товаришів, педагога, він психологічно переживає своє місце в колективі. При розумному використанні вимоги шляхом недовіри з'являється внутрішній стимул до подолання негативізму у власних діях. Та вдаватися до цієї вимоги треба досить обережно, вибірково, аби не стимулювати вихованців до вироблення почуття байдужності.

Вимога – прогноз спрямована на гальмування негативних дій, вчинків вихованців шляхом попередження про позбавлення їх можливості займатися приємним видом діяльності, користуватися певними правами членів колективу. Погроза є крайнім видом вимог, досить тонким інструментом впливу педагога на вихованців.

Вимоги можуть бути *безпосередніми й опосередкованими*. Безпосередня вимога спрямована на тих вихованців, від яких педагог вимагає конкретних дій. Опосередкована вимога спрямована на інших учнів, колектив, які можуть трансформувати для конкретної особистості.

А.С.Макаренко надавав особливого значення методу вимог у системі

виховного впливу на особистість. Його *педагогічне кредо*: якомога більш вимоги до людини і якомога більше поваги до неї.

Система вимог у поєднанні з методами переконання і прикладу є важливим інструментом формування у вихованців переконань і слугує основою формування свідомої поведінки.

Переключення. В процесі виховання спостерігаються факти однобічного захоплення учнями певною діяльністю, яка може сприяти формуванню негативної поведінки (наприклад, надмірне захоплення комп'ютерними іграми). Заборони і роз'яснення в цих випадках не завжди ефективні. Дієвим методом є переключення учнів з одного виду діяльності на інший і поступове формування нового стереотипу поведінки. Переключення використовуємо для створення нового психічного стану. Наприклад, знизити гнітючий вплив невдачі або поганого настрою, образи.

Коли прямі вимоги вчителя не дають результату, варто переключити увагу учня на іншу діяльність, в процесі якої спонукати його до усвідомлення допущених помилок.

Педагогічна дієвість методу : переключаючи учня або колектив на нові види діяльності, педагог збуджує нові переживання, створює нові установки в поведінці і таким чином підсилює вплив на свідомість, почуття і вольову сферу школярів, формує поведінку.

Привчання як метод виховання є способом організації планомірного і регулярного виконання дітьми певних дій з метою перетворення їх у звичні форми суспільної поведінки.

Важливо так організувати життя дитини, щоб вона привчалася до порядку, до організації робочого місця, до виконання домашніх завдань, елементів режиму.

Кожної хвилини дитина повинна бути зайнята корисною діяльністю, яка розвиває її розумові, моральні й фізичні сили. Привчання до організованих дій – основа звички.

Необхідність застосовувати в молодших класах. Учні привчають до правил суспільної поведінки в класі, в їдальні, в роздягальні.

В основу привчання лежить виконання дитиною практичних дій, яким треба

навчати. Не перевантажувати кількістю.

Режим дня – випробуваний засіб привчання. Привчання тісно пов'язане з методом вправ.

Вправи – багаторазове повторення, закріплення, удосконалення цінних способів дій як стійкої основи суспільної поведінки. Призначені для забезпечення здобуття дітьми практичного суспільного досвіду колективних відносин, необхідних для формування у них позитивних рис особистості; виробляються вміння, навички, звички, нові знання, розвиваються і збагачується моральний досвід учня.

Вправи – практичні дії, вході яких виражаються вміння застосовувати знання на практиці, формується звичка поведінки.

Види: навчальні (пізнавальні), вправи в моральному вчинку.

Навички і звички поведінки є результатом багаторазового повторення і закріплення способу дій, певних нервових зв'язків між організмом і середовищем.

Для того, щоб сформувати міцні навички і звички в організації вправ, вчитель дотримується деяких правил:

- учні повинні розуміти суть і значення тієї якості, яку ми хочемо виховувати;
- настанови учням виражати треба в короткому і зрозумілому правилі;
- на кожному відрізку часу цих правил повинно бути якомога менше;
- поставлена вимога повинна бути обов'язково виконана;
- для вироблення навичок і звичок потрібен час, поспіх тут не приводить до поставленої мети.

Організація вправ: постановка мети, розподіл діяльності на операції і дії, планування дій, їх виконання.

Доручення. Метод вправ реалізується через доручення. Вони привчають школярів жити і працювати за законом колективу, відчувати свою приналежність до суспільних справ.

Види: тимчасові, постійні, індивідуальні, групові, колективні,

Залучаючи вихованців до виконання доручень, необхідно керуватися мотивами їх суспільної активності.

Умови: учні повинні знати про суспільність значність доручень, розуміти важливість й необхідність тих справ, які доручає їм колектив, доручення дають у відповідності з інтересами, нахилами і можливостями кожної дитини, не можна обмежуватися тільки розподілом доручень – треба навчати учнів як їх виконувати, здорова громадська думка. «Вчися,

навчай, допомагай!»

Вчитель повинен дотримуватися правил:

Розв'яснення мети (призначення) доручення. Вступна бесіда, інструктаж.

Розподіл обов'язків, встановлення терміну виконання завдань.

Навчання вмінню виконувати доручення. Поточне інструктування, показ прийомів виконання завдань, контроль за ходом виконання, використання методів стимулювання.

Підведення підсумків. Оформлення результатів виконання завдань.

(Форма КТС: Чергування творчих доручень.)

Гра - один із видів діяльності дитини, що полягає у відтворенні дій дорослих і стосунків між ними. Метод закріплення позитивних дій. В ігровій діяльності діти активно пізнають оточуючу дійсність і оволодівають суспільно-історичним досвідом. Цінність гри: дитина сама обирає способи розв'язання виникаючих практичних завдань і завдяки цьому активно діє, вчиться управляти собою в залежності від обставин.

Створення виховної ситуації – це спеціально створені педагогічні умови для формування навичок, звичок поведінки відповідно до мети і завдань виховання. визначення педагогом умов, необхідних для здійснення задуманого, продумування вихователем своїх дій і поведінки в новій ситуації, виникнення в учнів нових почуттів, народжених новою педагогічною ситуацією, які стають основою виникнення нових думок, мотивів поведінки і подолання власних недоліків.

Прийоми створення виховних ситуацій:

Творчі прийоми : доброта, увага і піклування, прояв уміння і переваги учителя; активізація прихованих почуттів, пробудження гуманних почуттів, прояв засмучення, зміцнення віри в свої сили, довір'я, залучення до цікавої діяльності

Гальмуючі прийоми: паралельна педагогічна діяльність, наказ, ласкавий докір, натяк, показна байдужість, іронія, розвінчання, прояв обурення, попередження, вибух.

Методи стимулювання

Стимулювати – значить збуджувати, давати поштовх до дій.

Методи стимулювання дають можливість задовольняти потреби дітей в оцінці їх вчинків і поведінки в цілому, тому що вони не володіють соціальним досвідом і мають низький рівень самооцінки. Не завжди можуть адекватно оцінити свої дії, певні вчинки. Це примушує вихователів вдаватися до методів заохочення і покарання, які є своєрідним регулятором тих впливів, які мають основні методи.

Методи стимулювання: заохочення, покарання, вибух.

Заохочення – це спосіб педагогічного впливу на особистість, що виражає позитивну оцінку вихователем поведінки вихованця з метою закріплення позитивних якостей і стимулювання до діяльності; це спосіб оцінки суспільно позитивної поведінки і діяльності окремого учня або колективу.

Значення: містить суспільне визначення образу дії, який обраний і проводиться учням у життя, поштовх до удосконалення. Закріплює позитивні навички й стимулює до кращої поведінки, виховує здоровий життєвий оптимізм, зміцнює віру у власні можливості, викликає бадьорість, новий приплив енергії, гарний настрій і готовність до праці, загострює почуття відповідальності, власної гідності, сприяє створенню хороших взаємин між вихователями і вихованцями. Заохочення є природним результатом позитивних вчинків.

Важливе для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. Та навіть доросла людина чекає підтвердження значимості своїх дій з боку інших.

Використовуючи заохочення, слід дбати про об'єктивність, справедливість, враховувати вікові й індивідуальні особливості вихованців; переважаючими мають бути моральні, а не матеріальні заохочення; заохочення мають знаходити підтримку в громадській думці учнівського колективу.

Види заохочення: моральні і матеріальні.

Повинне містити оцінку мотивів, результату і способу діяльності. Привчати дітей цінити сам факт схвалення, а не вагомість нагороди. Але нагороду не ігнорувати. Види заохочення і покарань. Зміна обов'язків дітей. Зміна в правах дітей. Розширення прав – заохочення. Звуження – покарання.

1. Моральна оцінка вчинку або поведінки в цілому.

Форми:

Логіка природних наслідків

Винесення подяки; фотографування і т.д.

Експромтом

Умови ефективного застосування:

Відповідність морально-етичним нормам, що прийняті в суспільстві.

Підтримка громадською думкою (колективом).

Об'єктивність, обґрунтованість (рівень заохочення повинен відповідати рівню заслуги).

Враховання вікових і індивідуальних особливостей учнів, їх нахилів, інтересів, здібностей.

Авторитет тих, хто заохочує, повинен бути високим.

Справедливість заохочення (Доцільно питання заохочення розв'язувати разом з колективом. Це попереджає розвиток заздрощів).

«Авансування» заохоченням корисно: підкреслює хитку позицію боржників у колективі, спонукає їх виправдати довіру і досягти в подальшому кращих результатів. Для цього потрібна кропітка робота вчителя.

Важливо, щоб у колективі не було «захвалених» і «забутих» дітей.

Використовувати різні види заохочення.

Ставлення колективу до заохочення є одним з показників моральної зрілості.

Покарання

Психологічна суть: повинно викликати неприємні переживання, почуття провини і сорому.

Головною умовою виховання без покарання є висока наукова організація

педагогічної праці, висока педагогічна культура вчителів, їх спілкування з дітьми, єдність духовного життя сім'ї і школи.

Покарання – це метод виховання, що передбачає вплив на окрему особистість чи на

весь колектив, в основі якого є засудження дій і вчинків, що суперечать нормам поведінки і який змушує учнів дотриматися вимог, прийнятих у колективі, гальмує його негативні дії і вчинки.

"*Вибух*" - метод виховання, сутність якого полягає в тому, що конфлікт з вихованцями (вихованцем) доводиться до останньої межі, коли єдиною можливістю розрядити ситуацію є яка-небудь різка і несподівана міра, здатна "підірвати", подолати хибну позицію вихованця. Успішне застосування цього методу, введеного А. С. Макаренка, можливо при беззастережній підтримці колективу, високу майстерність педагога і крайньої обережності, щоб не заподіяти шкоди. Відмінні риси методу: несподіванка і раптовість, високий емоційний заряд. Може застосовуватися, коли вихованець вже сумно відчуває невдоволення собою, переживає боротьбу мотивів.

Поняття "форма" означає, як ми зазначали, зовнішній вигляд, обрис. Форма виховання - це зовнішнє виявлення процесу виховання. Якщо зміст процесу виховання вказує на те, що є, то форма - у якому вигляді проявляється. Звісно, зміст викликає зміну форми і навпаки. Зміст формується, форма наповнюється змістом. Провідна роль належить змісту. Невідповідність між змістом і формою, формою і змістом гальмує розвиток виховного процесу. Існують різні форми організації виховного процесу. Кожна з них використовується для реалізації певного змісту виховання в певних умовах. За кількістю охоплених процесом виховання школярів форми виховання поділяються на індивідуальні, мікрограмові, групові (колективні) і масові. Число вихованців у групі (колективі) коливається від 5-7 до 25-40, у масових формах верхня межа числа не обмежена. Груповими формами виховання є всі види групової навчально-пізнавальної діяльності учнів, наукових об'єднань, діяльність гуртків різного спрямування, групові бесіди, зустрічі, диспути тощо. Масові форми виховання бувають простими і комплексними. Прості - це ті, в яких зміст розкривається, в основному, за допомогою одного засобу, методу (виступ, лекція, зустріч, розповідь та ін.) Комплексні масові форми характеризуються складністю структури, різноманітністю використаних засобів та методів (літературний вечір, учнівські вечорниці,

КВК, тематичний ранок тощо).

Позашкільні форми виховання - це форми організації різноманітної суспільно корисної діяльності, яку проводять сьогодні дитячі і молодіжні організації, об'єднання, товариства, загони тощо. Специфікою сучасних позашкільних форм є те, що вони створюються на добровільних началах, охоплюють учнів різного віку, мають органи самоврядування, реалізують широкий спектр діяльності, в процесі якої розширюється пізнання учнів, їх спілкування, здійснюється самовираження, самоутвердження особистості.

Література:

Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів.— К.: Академвидав, 2007.— 616 с. (Альма-матер)

Зайченко І.В. Педагогіка: підручник / І. В. Зайченко. – 3-тє видання, перероблене та доповнене – К.: Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с. <https://pidruchniki.com/17000308/pedagogika/pedagogika>

Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: Навчальний посібник. 5 -те видання, доповнене і перероблене. —К., 2007. —656 с.

Омеляненко В.Л., Кузьмінський А.І. Теорія і методика виховання: навч.посіб. – К.: Знання, 2008. – 415с.

Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей: Київ, 2018. <https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/>

Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу // Вибрані твори: В 7 т. — Т. 5. — К.: Рад. шк., 1954.

Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу // Вибрані твори: В 5 т. — Т. 1.

— К.: Рад. шк., 1976.